

Dezbateră „Formarea inițială a cadrelor didactice și educația pentru nediscriminare”

Cluj-Napoca, 02.03.2017

RAPORT¹

Dezbateră, realizată în cadrul proiectului „Educația fără discriminare este și treaba mea!”, a reunit un număr total de **24 de specialiști** din educație și domeniul social, atât din sectorul public, cât și neguvernamental. Au fost prezenți 11 participanți din sectorul public de educație: profesori din cadrul Universității Babeș-Bolyai (UBB) - Departamentul de Științe ale Educației, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației - Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (DPPD) incluzând directorul departamentului, Comisia de curriculum, calitate și învățământ netradițional Senat UBB, cât și Formare Continuă UBB, Biroul pentru Studenți cu Dizabilități al UBB, Casa Corpului Didactic (CCD) Cluj și cadre didactice de la nivel liceal, consilier educativ. La dezbateră au mai participat 13 reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, incluzând asociații de studenți, ale căror activități acoperă sfera educațională, reprezentarea tinerilor, drepturile minorității române, drepturile persoanelor cu dizabilități, dezvoltarea și furnizarea serviciilor sociale, diversitate culturală, drepturile omului în general.

Obiectivele dezbaterii au fost de a identifica nevoile în formarea inițială a profesorilor cu privire la educația pentru nediscriminare, diversitate și incluziune, pe baza experienței din teren (din perspectiva instituțională și neguvernamentală, atât ca student, cât și ca profesor, părinte sau activist) și de a crea propuneri concrete de îmbunătățire/ modificare a actualului sistem de formare inițială care să reducă riscul discriminării grupurilor vulnerabile de copii, dar să și ajute cadrele didactice în managementul unei clase diverse.

Au fost, așadar, abordate următoarele subiecte: identificarea celor mai vulnerabili copii care sunt excluși socio-educational sau în risc de excluziune și discriminare, prevenirea, reducerea și combaterea fenomenului de discriminare prin formarea inițială a cadrelor didactice (situația actuală – ce se face în cadrul modulului, cu ce obstacole și limitări se confruntă, de ce este nevoie și cine poate interveni, ce lipsește cu desăvârșire și ar trebui făcut). Dezbateră a inclus și prezentarea resurselor proiectului „Educația fără discriminare este și treaba mea!”, ce este și nu este discriminare și stimularea discuțiilor cu privire la implicarea celor prezenți în activități specifice viitoare.

Punctul de plecare al dezbaterii a fost că formarea prin modulul psiho-pedagogic nu include în curriculumul-nucleu și/ sau în curriculumul extins, în mod obligatoriu, noțiuni de educație incluzivă, diversitate sau drepturile omului. Abia în curriculumul opțional, disponibil doar nivelului II de certificare pentru profesia didactică, sunt incluse disciplinele Educație integrată și Educație interculturală². Astfel, lipsesc sau sunt puține elementele care ghidează un profesor în gestionarea unei clase diverse și sprijinirea tuturor copiilor pentru a-și atinge potențialul.

¹ Notă: Raportul reprezintă o reflectare a opiniilor și experiențelor exprimate de către participanți și nu neapărat poziția Centrului de Resurse Juridice (CRJ). Pe parcursul acestui raport am limitat la minim evaluările noastre, aducând clarificări sau interpretări doar acolo unde le-am considerat absolut necesare.

² OMECTS 5745/13.09.2012 privind aprobarea Metodologiei cadru de organizare a programelor de formare psiho-pedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică

Pentru a încuraja dezbaterile și a capta opiniile participanților, s-au folosit următoarele **metode**: prezentări, discuții moderate, aplicarea de chestionare de opinie înainte de începerea discuțiilor și chestionare de feedback. Răspunsurile din chestionare descriu strict opiniile celor care le-au completat (fiind utile pentru a înțelege cum s-au poziționat participanții noștri față de unele teme de interes) și nu au valoare statistică (rezultatele nu pot fi extrapolate, nu descriu opiniile tuturor cadrelor didactice sau populației generale), însă ele exprimă opiniile unor persoane cu profesii și experiențe relevante pentru domeniul incluziunii socio-educăționale.

SUMARUL DEZBATERII

Copiii vulnerabili la discriminare și excluziune socio-educățională:

Din chestionarele aplicate în deschiderea sesiunii aflăm că participanții i-au considerat pe copiii de etnie romă drept cei mai afectați de discriminare și excluziune socio-educățională, (menționați de 15 dintre cei 23 de participanți care au returnat chestionarele), dar și cu o precizare *copiii de etnie romă sunt considerați discriminați, dar există și o rezistență a etniei menționate față de programele de incluziune*. Copiii cu dizabilități sunt menționați în zece chestionare (3 precizări definind dizabilitate fizică/motorie), apoi copiii săraci sau din mediu socio-economic defavorizat, din nou cu o opinie că e vorba mai degrabă de autodiscriminare, copiii din mediul rural/ periferie oraș și adolescenții LGBT. Au mai existat răspunsuri singulare, precum *Totii copiii au dreptul la educație; Discriminarea apare în aproape orice mediu educațional, indiferent de comunitate. Criteriul foarte des intalnit este cel legat de gen și handicap și Comunități cu un grad ridicat de migrație la muncă a părinților*.

Discuțiile ulterioare au menționat, în special, copiii de etnie romă, copiii cu dizabilități sau cu CES și copiii din medii socio-economice defavorizate. A existat o singură intervenție care să includă și alte categorii de copii vulnerabili, precum tinerii LGBT.

Care este **situatia actuală**, în general.

Majoritatea participanților (10) s-au poziționat neutru referitor la afirmația că „Toți copiii din România își exercită, în mod nediscriminatoriu, dreptul la educație”, 6 dintre ei considerând că acest lucru se întâmplă în mică măsură, iar 7 că se întâmplă în mare măsură.

„Cadru legislativ actual (politici, legi, strategii) asigură șanse egale în educație tuturor copiilor” este o afirmație pe care o susține jumătate din cei care au răspuns în chestionar (12 persoane), iar 6 au considerat că nu.

Cauze, probleme, obstacole:

Potrivit chestionarelor, principalele cauze care conduc la excluziunea socio-educățională a copiilor s-au grupat în jurul mai multor factori:

- Cauze care țin de sistemul educațional:
 - prin neadaptarea metodelor de predare și a programei la nevoile fiecărui copil;
 - segregarea școlară, instituțională;
 - lipsa adaptării tehnico-materiale a școlilor;
 - pregătirea insuficientă a cadrelor didactice (absența cunoștințelor de gestiune a acestor situații din partea cadrelor didactice sau lipsa unei educații adecvate a cadrelor didactice – 5 răspunsuri);
 - numărul mare de copii la clasă;
 - lipsa unor mecanisme de sancționare a actelor discriminatorii;
 - alocarea inegală a resurselor.

Opiniile exprimate în cadrul dezbaterii au mers pe aceeași linie, existând puține păreri, atât din partea cadrelor didactice, cât și a membrilor ONG-urilor, care să susțină nevoia sau necesitatea asumării de către cadrele didactice a limitărilor care există din prisma activității lor și a școlii în ce privește incluziunea și nediscriminarea:

Noi, profesioniștii din învățământ, nu recunoaștem că avem limitări, că nu avem resurse umane, resurse financiare [...] Poate facem o formă de integrare, dar nu de incluziune, pentru că resursele nu merg în direcția asta. Și pe bună dreptate, multe școli se tem de diversitatea de copii pentru că nu au resursele necesare.

Un reprezentant din societatea civilă a dat ca exemplu faptul că a întâlnit nenumărate persoane în munca sa care au terminat 8 clase, dar nu știu să scrie și să citească (mai ales în comunitățile de romi), specificând *Am întâlnit un sat întreg, dar sunt multe astfel de sate în care doar 4-5 persoane știu să scrie și să citească* și consideră ca profesorii sunt principalii responsabili, fiind lipsiți de interes (motivele dezinteresului nu au fost clar explicitate).

O altă problemă identificată a fost clasificarea școlilor drept de elită sau nu, cele de elită fiind asociate și cu un standard social și economic ridicat al elevilor (și al părinților acestora). Nevoia de performanță a școlii per total duce la supra-aglomerarea elevilor cu teme și sarcini extra-școlare.

S-a menționat, din nou, lipsa de resurse umane (precum numărul mic de profesori de sprijin sau de mediatori școlari), dar și nivelul lor de profesionalism care nu este întotdeauna, potrivit celor afirmate în cadrul întâlnirii, la standardul solicitat de postul respectiv.

- Cauze care țin de familia copilului și chiar de copil însuși (un număr mult prea mare de răspunsuri în această direcție, cu accent pe lipsa de educație pentru diversitate a celor care sunt expuși, în fapt, riscului de excluziune socio-educatională):

Familia – nivel scăzut al educației părinților;

- lipsa de interes sau a dorinței de colaborare cu școala în scopul îmbunătățirii situației școlare a copilului;
- lipsa de educație, pentru a înțelege și respecta diferențele;
- refuzul de a respecta o serie semnificativă de norme și principii asumate de cea mai mare parte a comunității (răspunsul acesta a inclus, drept cauză, și *etnia*);
- familia, comunitatea din care provine copilul;
- prejudecățile religioase+tradiționale.

Copilul - *nevoile copiilor romi sunt diferite de cele ale neromilor*;

- neadaptarea la cerințele impuse de școală;
- absența formării elevilor în ceea ce privește domeniul discriminării și lipsa cunoștințelor despre consecințele acesteia;
- lipsa unei educații adecvate a copiilor;
- autodiscriminarea.

Și în dezbatere a fost menționat, de către participanți, conceptul de autodiscriminare (în special a romilor) care fost definit drept *rezistența la integrare* și s-au dat exemple două proiecte care își propuneau sprijinirea copiilor romi de clasa a VIII-a să își continue studiile (prin acordarea unei mese calde la prânz, meditații cu profesorii din școala în care învățau deja acei elevi și o zi de activități extracurriculare), dar care nu ar fi avut efectele scontate, din motivul invocat anterior.

Au existat și intervenții care au arătat și o neînțelegere a măsurilor afirmative și a conceptului de nediscriminare „*Ăia [romii] au ajuns acolo pe locuri speciale pentru că nu ar fi putut ajunge altfel*”. Propunerea a fost de educare din interior a comunității însăși.

Facilitatorul întâlnirii a intervenit pentru a explica modul în care funcționează discriminarea și efectele acesteia asupra grupului discriminat.

Din cu totul altă perspectivă, s-a precizat ca este necesară educația pentru părinți (parenting). Însă, susțin participanții, *calitatea de educație revine în zona școlii pentru ca părinții oricum nu sunt acasă decât puțin timp*.

- Cauze care țin de discriminare. Unsprezece dintre chestionare au precizat prejudecățile și stereotipurile, discriminare, cu detalieri precum - atitudini discriminatorii la nivel de societate, la nivelul clasei (ceilalți copii), la nivelul cadrelor didactice, lipsa de compasiune și înțelegere din partea majoritarilor.

Au existat și răspunsuri care, din prisma celorlalte precizate la punctele anterioare și prin neclarificarea grupului la care se referă, nu pot fi indexate. Precum *educația* sau *mentalitatea*. De asemenea, 4 dintre participanți au menționat la cauze politica, cât și lipsa unor abordări coordonate sau promovarea în mass-media a faptelor reprobabile ale unor indivizi cu accentuarea apartenenței acestora la un anumit grup, fapt care induce resentimente din partea majorității.

- Cauze care țin de social
 - comunități sărace, sărăcia, condiții precare de locuit (5 răspunsuri)
 - lipsa mijloacelor compensatorii pentru copiii cu handicap (1 răspuns)

Opinia participanților privind **conținutul manualelor școlare** a fost obținută prin chestionarul inițial, astfel:

- Întrebați dacă „manualele școlare (în special cele la discipline socio-umane) reflectă principii de nediscriminare și diversitate”, 7 au răspuns ca nu, 6 considera ca da, iar majoritatea are o opinie neutră.

Pe cine se pot baza cadrele didactice, cu privire la diversitate și nediscriminare?

Părerile au fost împărțite cu privire la afirmația „La nivelul școlii există mecanisme la care cadrele didactice pot apela pentru a rezolva situații de discriminare/bullying”. S-au înregistrat 7 răspunsuri potrivit cărora nu există aceste mecanisme, dar și 7 că ele există, alături de 8 răspunsuri neutre și un non-răspuns.

Dacă ne referim la „Existența resurselor umane/profesionale la care cadrele didactice pot apela pentru a ști mai bine cum să gestioneze o clasă diversă”, răspunsurile sunt afirmative (9), doar 2 negative, dar majoritatea rămâne neutră (11).

Care sunt **principalele materiale** după care se ghidează cadrele didactice atunci când își pregătesc lecția?

Majoritatea are ca punct de referință manualele (12 răspunsuri), urmate de curriculum și programa școlară (7 răspunsuri). Internetul reprezintă o sursă folosită în acest sens, precum și alte tipuri de materiale, precum documentele de proiectare didactică (anuale+semestriale), cursuri pedagogice și psihopedagogice, cursuri/cărți/studii/articole de specialitate de referință pentru domeniul studiat, lecții de pedagogie, psihologie și didactică, ghiduri și alte materiale suport (o parte obținute la cursuri/din experiența anterioară), cât și materiale media. Unul dintre răspunsuri a precizat că pe aceasta temă nu există materiale în manuale; „*informațiile, filmulețele, cazurile reale le găsim pe internet*”.

Pregătirea cadrelor didactice a fost abordată și în chestionarelor inițiale și reluată în discuțiile ulterioare, fiind punctul major de discuție. Opinia majorității arată că **există carențe atât în formarea inițială, cât și în cea continuă**:

- Majoritatea (16 răspunsuri) consideră că doar în mică măsură „în prezent, toate cadrele didactice au cunoștințele necesare pentru a gestiona o clasă diversă”, 5 sunt neutri în apreciere, iar 2 consideră că acest lucru se întâmplă în mare măsură.
- Situația se repetă cu afirmația „în formarea inițială, viitoarele cadre didactice primesc informații suficiente despre nediscriminare și cum să gestioneze o clasă diversă”, majoritatea (17 răspunsuri) consideră ca nu, 2 că da, iar 4 rămân neutri.
- Cu referire specifică la „Cadrele didactice au abilitățile și cunoștințele necesare pentru a gestiona la nivelul clasei situații de discriminare/bullying între elevi”, jumătate crede că nu aceasta este situația, 6 rămân neutri, iar 4 răspund că în mare măsură.
- Cu privire la „Conținutul formării inițiale cuprinde informații suficiente și relevante despre grupurile vulnerabile la discriminare din România”, din nou răspunsurile înclină spre nu (13 răspunsuri), existând unul singur afirmativ.

Participanții au fost întrebați și care sunt acele minorități și comunități defavorizate sau discriminate despre care există informații în modulele de formare inițială, în cazul în care le-au întâlnit. Majoritatea (13) nu a răspuns sau a precizat că nu e cazul/ n-au cunoscută (4 dintre persoanele cu non-răspuns au bifat că lucrează în sistemul de învățământ). Unul dintre chestionare a menționat că *În pregătirea mea inițială nu am studiat despre minoritate decât în general*. Minoritățile sau comunitățile precizate de participanți au fost comunitatea romă (8 răspunsuri), comunitățile din mediul rural (2 răspunsuri), copiii din familii monoparentale sau cu părinți plecați în străinătate (1 răspuns) și comunitatea neo-protestantă (1 răspuns).

Pe parcursul dezbaterii, participanții (reprezentanți ai UBB și ai CCD, ai școlilor, studenți, reprezentanți ONG-uri) au făcut următoarele precizări despre pregătirea cadrelor didactice:

Numărul de ore din cadrul modului de formare inițială, corelat cu transmiterea de informații și crearea de abilități a viitorului profesor pentru o educație inclusivă și fără discriminare **este foarte mic** (cu exemplificarea cursului disciplinei Managementul clasei de elevi). Timpul limitat permite inserarea de mici teme de reflecție și referințe bibliografice, *dar că ei știu efectiv cum să se comporte și nu să aibă o idee doar, e cu totul altceva. Noi nu construim asta* (cadru didactic în cadrul UBB D.P.P.D.).

Există o **nevoie de formare inițială obligatorie privind educația incluzivă pentru cadre didactice care predau la toate nivelurile de învățământ (inclusiv pre-scolar)**. Casa Corpului Didactic din Cluj a menționat că realizează formare continuă a cadrelor didactice, la acest moment, a educatoarelor, privind educația incluzivă, pentru grădiniță. Potrivit analizelor CCD a nevoilor de formare realizate anual, se solicită cursuri de formare pentru incluziunea copiilor cu ADHD (se consideră chiar că mulți copii sunt diagnosticați greșit cu ADHD), pentru copii cu tulburări din spectrul autist, pentru copii cu dificultăți de învățare. *Învățătoarele nu știu ce să facă*. Prin formarea cadrelor didactice de la nivel primar, contextul incluziunii este mai favorabil, la fiecare clasă existând un singur cadru didactic, timp de 4 ani, comparativ cu nivelul gimnazial, unde sunt mai mulți profesori. De asemenea, s-a menționat că pentru incluziune este necesar ca întreaga școală și colectiv de cadre didactice să aibă o viziune comună și același sistem de valori. *Noi avem impresia că de multe ori facem formare inițială, de fapt* (CCD CJ).

Conținutul modului de formare inițială nu este adecvat. Nu există în pachetul de formare o disciplină despre antidiscriminare. Se pot insera teme în disciplina managementul clasei de elevi, de exemplu, dar aceasta nu este suficient de consistentă ca pondere în curriculum. În plus, disciplinele optionale unde se poate alege, la acest moment, educația interculturală, sunt disponibile doar la nivelul 2 de formare, adică pentru cadre didactice de liceu sau facultate (nu și pentru cele care vor preda la gimnaziu). Conținutul este legat și de numărul de studenți necesari pentru a susține o disciplină. Nu rareori principalul criteriu de selecție este *“eu cum îmi acopăr norma”*. **Conceptul “centrare pe elev” este prea puțin folosit și aplicat.** Programele sunt standardizate și nu iau în considerare lucrul diferențiat, centrarea pe elev. Se oferă un calapod cu ajutorul căruia se formează viitoare cadre didactice.

Atractivitatea modului de formare inițială pentru studenți să devină cadre didactice **este extrem de scăzută**. O afirmație susținută atât de studenți din sală, cât și de reprezentanți ai UBB. Inapetența pentru meseria de cadru didactic este creată chiar și de familia studentului, cât și de modul de predare al modulului sau de lipsa de promovare coerentă a meseriei de profesor. Participanții au menționat că mulți studenți *“fac acest modul să fie făcut”, ca “o oportunitate”* (un plan alternativ în cazul în care nu practică o altă meserie) sau chiar *“să fii profesor nu ar trebui să fie o opțiune, ci se fac profesori deoarece nu cred că sunt capabili să fie altceva”*.

Un participant a sugerat testarea persoanelor care doresc să fie cadre didactice, pentru a identifica dacă au *“capacitate de empatie”* și *“capacitate de a învăța copilul să învețe”*. Un student a adăugat că ei înșiși chestionează dacă au vocație să fie profesori și **consideră improbabil că actualul modul psiho-pedagogic le creează competențe și o pregătire adecvată pentru aceasta meserie**.

Privind **calitatea predării** disciplinelor din modulul psiho-pedagogic, s-au mai punctat două aspecte: Nu există standarde care să evalueze calitatea actului de predare; Există o conexiune între salariu și performanță, cercetare științifică, nu între salariu și calitatea actului didactic.

Sistemul de finanțare pentru modul **este greșit**. Se axează pe numărul de studenți și nu pe post. Astfel încât profesorii ezită în a lăsa studenții corigenți sau repetenți, riscând să nu mai aibă numărul suficient de studenți. În același timp, sunt cazuri în care profesorul trebuie să își găsească un număr adecvat de studenți, fără a mai selecta profilul facultății urmat de acești și probabilitatea ca ei să devină cadre didactice „[profesorul] *încearcă să pregătească unii oameni care nu vor preda niciodată*”.

Practica pe care o fac studenții care urmează modul psiho-pedagogic **ar trebui să includă o diversitate de școli**, cu o diversitate de clase de elevi. Acest lucru este obstrucționat însa și de resursele financiare reduse alocate, dar și de dascălii care nu au timp să se ocupe de studenții care fac practică la clasele lor. Una dintre problemele menționate aici a fost că există o miză a profesorului titular la clasă să aibă elevi la olimpiadă și nu accepta studenți în practică din teama de a nu afecta pregătirea pentru olimpiade, concursuri.

Incertitudinea situației legislative. Anual, se reia discuția dacă se va introduce masteratul didactic sau rămâne modulul psiho-pedagogic și, prin urmare, situația profesorilor care predau la acest modul este incertă, potrivit celor spuse de unii dintre participanți.

Neidentificarea adecvată a problemei și, prin urmare, nerezolvarea ei. S-a menționat un caz în care s-a dezbătut îndelung, în termeni financiari, accesibilizarea unei locații (instituție publică de învățământ) pentru un angajat cu dizabilități motorii. Participantul care a povestit cazul consideră că nu era o problemă financiară, deoarece construcția unei rampe de acces nu este foarte costisitoare, ci o problemă de mentalitate și că este nevoie de o *cale legală care să ne permită să nu ne mai erijăm în spectator* și care să arate respectul și promovarea principiilor pe care o instituție trebuie să le aibă.

Soluțiile și recomandările participanților pentru creșterea incluziunii socio-educative:

Ca **activități** recomandate de participanți pentru a combate excluziunea socio-educativă, au fost menționate (în ordinea frecvenței răspunsurilor și intervențiilor din sală):

- pregătirea profesorilor privind incluziunea (formare inițială și/ sau continuă), dar și mai multă educație de drepturile omului: pentru cadre didactice, elevi, dar și practicieni - avocați, magistrați, asistenți sociali, psihologi, ofițeri de poliție, procurori;
- finanțare pe post, în ce privește modulul psiho-pedagogic;
- practica studenților în școli din diverse locații (rural, periferie), nu doar în școli din centrul orașelor;
- număr mai mic de elevi la clasă;
- resurse umane mai multe pentru un act educațional calitativ, precum un număr mai mare de profesori de sprijin și mediatori școlari;
- adaptarea stilului de predare (metode participative);
- adaptarea curriculei și a manualelor la nevoile elevilor și introducerea lecțiilor referitoare la acest subiect încă din clasele primare;
- educație parentală;
- legătură substanțială respectuoasă cu familia și comunitatea și activități care să conducă la o îmbunătățire a relației elev-profesor-părinte;
- campanii de informare și sensibilizare a celor care nu știu problemele reale ale elevilor (ex. copiilor cu dizabilități);
- mentorat pentru copiii defavorizați;
- libertatea de exprimare a celor direct vizați și a tuturor copiilor vizați de discriminare;
- politici de incluziune concrete, sustenabile;
- regulamente clare în școală pentru situația de excluziune;
- îmbunătățirea infrastructurii.

Cine

Principalii actori care pot și trebuie să întreprindă aceste activități sunt cadrele didactice (10 răspunsuri), familia/părinții (9 răspunsuri), comunitatea/cetățenii în general (5 răspunsuri), organizațiile neguvernamentale (5 răspunsuri) și personalul școlar (mediatori școlari, profesori psihologi, directori, psihologii școlari, directorii de școală, consilierii școlari) (4 răspunsuri). S-au mai menționat elevii și studenții sau responsabilitatea fiecăruia dintre noi (câte 2 răspunsuri) și formatorii profesorilor sau mass-media (câte un răspuns).

Întrebați de ce **tip de materiale** au nevoie pentru a susține astfel de proiecte și inițiative, participanții au identificat, în principal, materiale adiționale care promovează bune practici, filme, spoturi informative, studii, cercetări, cazuri reale, materiale cu informații despre subiectele discutate la dezbateri și pentru creșterea gradului de conștientizare asupra factorilor care influențează calitatea educației grupurilor minoritare. Unul dintre participanți a declarat că nu are nevoie de materiale, iar un altul că poate fi necesară crearea unor stocări virtuale comune diferiților actori implicați și accesul unitar la informații. De asemenea, s-a precizat utilitatea de a avea discuții diferențiate cu diverși actori, complementare acestor dezbateri mixte.

Principalii actori pe care participanții i-au identificat drept furnizori a acestor materiale/informații/ sprijin în demersul incluziunii educaționale a copiilor vulnerabili sunt organizațiile neguvernamentale (11 răspunsuri) și instituțiile publice, incluzând Ministerul Educației Naționale (7 răspunsuri), dar și specialiști (5 răspunsuri). Au mai fost menționate autoritățile publice locale, universitatea și centrele de cercetare, dar și nevoia de sprijin legislativ.

Evaluarea dezbaterii s-a realizat prin intermediul unui chestionar de feedback returnat de 17 dintre participanți, care a arătat că:

- în timpul discuțiilor, participanții au putut să își exprime opiniile/ motivele de îngrijorare/soluțiile (toti 17 acorduri în mare și foarte mare măsură);
- dezbateră a răspuns nevoilor participanților – 11 răspunsuri pozitive, iar materialele prezentate au fost considerate relevante și utile pentru activitatea viitoare a participanților (15 respondenți fiind de acord și foarte de acord cu aceste două afirmații);
- dezbateră a contribuit la dezvoltarea înțelegerii participanților privind relația dintre copiii vulnerabili și formarea inițială a cadrelor didactice (11 acorduri în mare și foarte mare măsură);
- per ansamblu, 15 din cei 17 de respondenți s-au declarat mulțumiți și foarte mulțumiți de dezbateră la care au participat;
- cei mai mulți respondenți (16 din 17) au răspuns că plănuiesc/vor continua să se implice în promovarea educației incluzive și nediscriminatorii, prin activități precum: continuarea proiectelor existente (proiecte pentru incluziune, pentru copiii din medii defavorizate, activități de conștientizare cu privire la dizabilitate, cu elevii din scolile din Cluj, mediere și reprezentare pentru membrii comunității) și proiecte noi, astfel:
 - introducerea un curs despre incluziune și antidiscriminare în cadrul cursului de Managementul clasei de elevi;
 - susținerea introducerii unor cursuri opționale la modulul II de formare psihopedagogică;
 - proiecte care să vina în sprijinul cadrelor didactice pentru a lucra cu copiii, centrându-se pe nevoile lor și proiecte pentru formarea cadre didactice (3 mențiuni în acest sens);
 - centrarea în activități de conștientizare a instituțiilor publice cu privire la discriminare;
 - programe de incluziune cu studenți cu dizabilități;
 - proiecte educaționale pentru facilitarea accesului copiilor romi la o educație de calitate/incluzivă;
 - diseminarea resurselor prezentate la dezbateră către alte cadre didactice;
 - campanii de promovare;
 - educație pentru părinți (parenting education);
 - activități la clasă, la orele de dirigenție.

Dezbateră a fost realizată în cadrul proiectului **Educația fără discriminare este și treaba mea!**, implementat de Centrul de Resurse Juridice și co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă. Acest document nu reflectă neapărat poziția oficială a guvernului elvețian. Responsabilitatea pentru conținutul acestuia este asumată în întregime de CRJ. Pentru mai multe informații despre proiect, vă rugăm accesați www.educatiefaradiscriminare.ro.